

larına gönderildiği anlaşılmaktadır. Devrinin süslü ve sağlam nesrinin örnekleri sayılabilecek olan bu mektuplardan Ahmed Taîb'in muhataplarından bir şeyler beklediği sezilmekte, böylece devrin önemli şahsiyetlerinin ruh yapıları hakkında bilgi edinilmektedir. 1124'te (1712) toplanmış ve devrin hazinedar aşasına sunulmuş olan eserin İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde iki nüshası vardır (TY, nr. 3904, vr. 17^b-55^a; nr. 9812). 5. *Ahlâk-ı Ahmedî*. Hüseyin Vâiz-i Kâşîfî'nin *Ahlâk-ı Muhsinî* adlı eserinin tercümesi olup Osmanzâde bu eseri evinde uzlete çekildiği bir sırada kaleme almış ve III. Ahmed'e sunmuştur. İbadet, ihlâs, dua, şükür, sabır, tevekkül, hayâ ve iffete dair bu çeviri bazı kısımları çıkarılarak basılmıştır (İstanbul 1256). 6. *Hulâsatü'l-ahlâk*. Kınalızade Ali'nin *Ahlâk-ı Alâî*'sinin özeti olan eser oldukça sağlam bir üslupla yazılmıştır. Sadrazam İbrâhim Paşa'nın teşvikiyle ortaya çıkan eserin günümüze birçok yazması ulaşmıştır (İÜ Ktp., TY, nr. 1697; Süleymaniye Ktp., Hamidiye, nr. 647; Nuruosmaniye Ktp., nr. 2376). 7. *Telhîs-i Mehâsinü'l-edeb*. Âli Mustafa Efendi'nin Câhiz'in *Minhâcü's-sülûk*'ünden tercüme ettiği *Mehâsinü'l-âdâb*'ının özeti (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 1895). Risâlede padişahlar için gerekli olan davranışlar, şehzadeler ve vezirlerle karşı muameleler, şerh saklamaya dair hikmetler, giyim kuşamla saray hizmetçilerine dair öğütler yer alır. 1130 (1718) yılında hazırlanan ve Sadrazam İbrâhim Paşa'ya sunulan eserin Süleymaniye (Hüsrev Paşa, nr. 933) ve İstanbul Üniversitesi (TY, nr. 6965) kütüphanelerinde yazmaları mevcuttur. 8. *Telhîsü'n-nesâyih* (*Telhîsü'l-hikem*). *Megnevî* şârihi Sarı Abdullah Efendi'nin *Nasihatü'l-mülûk*'ünün manzum ve mensur özet tercümesi olup 1131'de (1719) tamamlanmış ve III. Ahmed'e sunulmuştur (İstanbul 1283). 9. *Simârü'l-esmâr* (*Zübdetü'l-esmâr [ezhâr?] fi'l-hikâyât, Zübdetü'n-nesâyih*) Alâeddin Ali Çelebi'nin *Hümâyunnâme* adıyla yaptığı *Ke-lîle ve Dimne* tercümesinin özeti niteliğindedir (Hüseyin Ayvansarayî, s. 101). 1117'de (1705) tamamlanıp III. Ahmed'e takdim edilmiştir (İstanbul 1251). 10. *Hadikatü'l-mülûk* (*İcmâl-i Tevârih-i Âl-i Osman*, *Hulâsatü'l-tevârih*). Osman Gazi'den II. Mustafa'ya kadar gelen Osmanlı padişahlarının hayatıyla hayratlarına da iridir. Nevşehirli Damad İbrâhim Paşa'ya sunulan eserin günümüze çok sayıda nüshası intikal etmiştir (bir kısmı için bk. TCYK, s. 633-636; Levend, I, 365). Bir tertibi IV. Mehmed'e, diğeri III. Ahmed'e kadar gelen ve *Tuhfetü'l-mülûk* adıyla da

anılan eser Mustafa Hâşim'in buna zeyli olan *Nuhbetü'l-mülûk*'ü ile birlikte basılmıştır (İstanbul 1299). *Tuhfetü'l-mülûk*, *Hadikatü'l-mülûk*'e göre daha muhtasardır. *Hadikatü'l-mülûk*'ün Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndeki nüshası (Hazine, nr. 1471) üzerinde Oktay Çanaklı tarafından yüksek lisans tezi yapılmıştır (1997, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü). *Hadikatü'l-mülûk*'ün bir başka versiyonu olan *İcmâl-i Tevârih-i Âl-i Osman*'da I. Mahmud, III. Mustafa ve I. Abdülhamid'den de söz edilmektedir. Şehrizâde Mehmed Said tarafından yapılan kısa zeylinde sadece III. Ahmed'den bahsedilmiştir. 11. *Hadikatü'l-vüzerâ**. Osmanzâde Ahmed Taîb'in en tanınmış eseri olup Osmanlı sadrazamlarının biyografileri ilk defa bu kitapta müstakil olarak ele alınmıştır (İstanbul 1271; Freiburg 1969).

Kendisine *Menâkıb-ı İmâm-ı Âzam / Tuhfe-i Nu'mân* (Çelebizâde Âsım, s. 172) adlı bir eser izâfe edilen Ahmed Taîb, *Kurâzatü'z-zeheb fi ilmi'n-nahv ve'l-edeb*'in de müellifi gösterilmiş (*Hediyetü'l-ârifin*, I, 171), hatta eser bu adla Lübnan'da yayımlanmıştır (Beyrut 1998). Ancak Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki nüshalarda (Lâleli, nr. 3205, 3474) müellifin "Ahmed el-müştehir en-Niyâbe" şeklinde gösterilmesinden eserin Ahmed Nâib'e ait olduğu anlaşılmaktadır. Osmanzâde'ye ayrıca *Münâzaratü'd-devleteyn*, *Suâl ve Cevâb* adlı bir eser izâfe edilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Osmanzâde Ahmed Taîb, *Hadikatü'l-vüzerâ*, İstanbul 1271, s. 3-4, 130-132; a.e., Süleymaniye Ktp., Hamidiye, nr. 936/7, vr. 1^a; Safâî, *Tezkire*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 2549, vr. 49^a vd.; Şeyhî, *Vekâyiu'l-fuzalâ*, IV, 562-564; Râşid, *Târih*, V, 207-208; Sâlim, *Tezkire*, İstanbul 1315, s. 178-181; Ahmed Hasib Efendi, *Ravzatü'l-küberâ* (nşr. Mesut Aydiner), Ankara 2003, s. 2, 9, 15-17, 21; Çelebizâde Âsım, *Târih*, İstanbul 1282, s. 170-172; Şem'dânizâde, *Mürî't-tevârih*, Beyazıt Devlet Ktp., nr. 5244, vr. 336^b; *Râmiz ve Âdâb-ı Zurfâ'st: İnceleme-Tenkidli Metin-İndeks-Sözlük* (haz. Sadık Erdem), Ankara 1994, s. 50-52, 203, 220, 232; *Müstakimzâde, Mecelletü'n-nisâb*, Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 628, vr. 156^b; Hüseyin Ayvansarayî, *Mecmûa-i Tevârih* (nşr. Fahri Ç. Derin – Vâhid Çabuk), İstanbul 1985, s. 68, 70, 101, 127, 131, 165; *Esad Mehmed Efendi ve Bağçe-i Safâ-endûz'u* (haz. Rıza Oğraş), Burdur 2001, s. 118-133; Fatîm, *Tezkire*, s. 32; Mehmed Tefvîk [Mesnevîhan], *Mecmûatü'l-terâcim*, İÜ Ktp., TY, nr. 192, vr. 80^a; Hammer, *GOR*, IX, 238; a.mlf., *GOD*, IV, 120-131; Muallim Nâci, *Esâmî*, İstanbul 1308, s. 92; Gibb, *HOP*, IV, 103; *Sicill-i Osmânî*, I, 242-243; *Osmanlı Müellifleri*, II, 116-117; Köprülü, *Eski Şairlerimiz Divân Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul 1931, s. 453; a.mlf., "Osmanzâde Taîb'e Dâir", *TM*, II (1928), s. 427-430; TCYK, s. 633-643; Uzunçarşılı, *Osmanlı Ta-*

rihi, IV/2, s. 269, 305, 606-609; *Hediyetü'l-ârifin*, I, 171; Abdülkadir Karahan, *İslâm-Türk Edebiyatında Kırk Hadis*, İstanbul 1954, s. 327 vd.; a.mlf., "Osman-zâde Taîb", *İA*, IX, 453-456; Ağâh Sirri Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara 1973, I, 364-365; Faruk K. Timurtaş, *Tarih içinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1981, s. 245-246; Babinger (Üçok), s. 279-281; Nihad Sâmî Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 1983, II, 749-750; Sâlih Sa'dâvî, *Osmanzâde Taîb Ahmed, Hayatı, Eserleri ve Edebî Kişiliği* (doktora tezi, 1987), İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 90-91; Mustafa Yatman, *Osman-zâde Taîb Divânı'ndan Seçmeler*, Ankara 1989; Müjgan Cunbur v.dğr., *Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Yazma Eserler Katalogu*, Ankara 1999, s. 298-299; Mübahat S. Kütükoğlu, *XX. Asra Erişen Osmanlı Medreseleri*, Ankara 2000, s. 112; Ali Cânib, "Reis-i Şâirân Osmanzâde Ahmed Taîb Efendi", *TM*, II (1928), s. 103-129; Oktay Çanaklı, "Osmanzâde Ahmed Taîb Efendi", *TDA*, sy. 123 (1999), s. 229-234; Ahmet Sevgi, "Reis-i Şâirân Osman-zâde Taîb Divânı Üzerine", *Türk Edebiyatı*, XXXII/369, İstanbul 2004, s. 4-5; İsmail Ünver, "Taîb, Osmanzâde Ahmed", *TA*, XXX, 354-355; Th. Menzel, "Othmân-zâde Ahmed Taîb", *EP* (Fr.), VIII, 191-192.

ABDÜLKADİR ÖZCAN

OTAĞ

(bk. ÇADIR).

OTLUKBELİ SAVAŞI

Osmanlılar'la Akkoyunlular arasında 1473'te yapılan meydan savaşı.

16 Rebûlevvel 878'de (11 Ağustos 1473) Tercan yakınlarında Otlukbeli (Başkent) mevkiinde meydana gelen bu savaş, Osmanlılar'ın Anadolu'daki birliği sağlama mücadelesi içerisinde önemli bir yere sahiptir. Fâtih Sultan Mehmed'in Trabzon Rum Devleti'ni ortadan kaldırmasından ve Orta Anadolu'da Karamanoğulları üzerinde hâkimiyet tesis etmesinden sonra doğuda en güçlü rakibi, o sıralarda İran ve Doğu Anadolu'nun önemli bir kısmına sahip olan Diyarbekir-Tebriz merkezli Akkoyunlu Devleti olmuştu. Akkoyunlular'ın başında bulunan Uzun Hasan, Anadolu'da Timur'un siyasetine benzer faaliyetlerde bulunuyordu. Osmanlılar'la savaş halindeki Venedikliler'le de diplomatik ilişki kurmuştu. Venedik 1463'te Osmanlı Devleti ile savaşa girince Uzun Hasan'a arka arkaya elçiler gönderdi. Akkoyunlu elçileri de Venedik'e giderek görüşmeler yaptılar. Ayrıca Macaristan, Rodos şövalyeleri ve Kıbrıs Krallığı ile de Osmanlı aleyhine ittifak çalışmalarında bulundular. Uzun Hasan ordu-sunun eksikliklerinin farkında olduğu için Venedik'ten ısrarla top ve tüfek istiyordu.

Uzun Hasan, kendisine sığınan Karamanoğulları'ndan Pîr Ahmed ve Kasım beylerle İsfendiyoğlu Kızıl Ahmed Bey'in tahrikleri neticesinde 877'de (1472) 20-30.000 kişilik bir orduyu Osmanlı topraklarına gönderdi. Akkoyunlu Emîr Ömer Bey, Tokat üzerine yürüyerek şehri baştan başa yağmaladı ve yaktı. Bu baskın, Fâtih Sultan Mehmed'in İran'a büyük gelir temin eden ipek ticareti güzergâhı üzerindeki Tokat'ta oluşturduğu yeni gümrük ihdasına Akkoyunlular'ın bir cevabı niteliği taşıyordu. Emîr Ömer Bey, Amasya'daki Şehzade Bayezid'in üzerine geldiğini haber alınca Diyarbekir'e geri döndü. Kısa bir süre sonra 1472 kışında bu defa Yüsfüçâ Mirza kumandasındaki 20.000 kişilik bir Akkoyunlu ordusu Karaman'a yürüdü. Karamanoğlu Pîr Ahmed Bey, Akkoyunlu desteğiyle Karamanlı topraklarını ele geçirdi.

Akkoyunlu ordusunun Osmanlı topraklarındaki harekâtının haberi İstanbul'a ulaşınca Fâtih Sultan Mehmed otağını Üsküdar'a kurdurup hemen sefer hazırlıklarına başlanmasını emretti. Vezîriâzam İshak Paşa görevden alınıp yerine Mahmud Paşa tayin edildi. Mahmud Paşa, kışın yaklaşmasından dolayı hazırlıkların tamamlanamayacağını söyleyerek padişahı seferin bahara tehirine razı etti. Akkoyunlular üzerine Konya Valisi Şehzade Mustafa gönderildi. Osmanlı ordusu, Akkoyunlu kuvvetlerini Eflâtunpınarı denilen yerde mağlûp etti (Rebîülevvel 877 / Ağustos 1472).

Papalık, Venedik, Napoli ve Rodos şövalyelerinin meydana getirdiği seksen yedi gemilik Haçlı donanması da bu sırada harekete geçmişti. Haçlılar, Uzun Hasan'la temas kurabilmek ve Karamanlılar'a yardım edebilmek için Silifke ve Kızkalesi'ni (Gorigos) alıp Karamanlı Kasım Bey'e verdiler. Böylece kıyı şeridi Uzun Hasan ile iletişim kurmaya uygun hale geldi. Haçlı donanması daha sonra Antalya'ya saldırdıysa da şehri alamadı. Napolililer, Venedikliler'le aralarında anlaşmazlık çıkınca donanmalarıyla İtalya'ya geri döndüler. Venedik ve papalık gemileri 13 Eylül 1472'de İzmir'e saldırarak şehri ele geçirdi.

Bütün kış her iki taraf nihâî karşılaşmanın hazırlıklarını tamamlamaya çalıştı. Venedik, Akkoyunlu hükümdarının istediği top, topçu ustası ve çeşitli silâhları birkaç gemiyle İçel sahillerine gönderdi. Ancak Osmanlılar'ın aldığı tedbirler yüzünden bu mühimmat Uzun Hasan'a ulaşamadı. Bu arada Uzun Hasan Fâtih Sultan Mehmed'e yazdığı bir mektupta Kapadokya ve Trabzon'un kendisine verilmesi şartıyla barış yapabileceğini bildirdi. Fâtih Sul-

tan Mehmed cevabî mektubunda ağır sözlerle Uzun Hasan'ı baharda savaşa davet etti. Fâtih, önce batı sınırlarından emin olabilmek için Venedik'le dokuz yıldır süregelen savaşı sona erdirmeye çalıştı. Osmanlılar'ın Akkoyunlular'la savaşa girmesi üzerine rahat bir nefes alan Venedikliler, Uzun Hasan'dan çok şeyler bekledikleri için Eğriboz adasının kendisine teslim edilmesinde ısrar ederek barış teklifini geri çevirdiler. Fâtih Sultan Mehmed ayrıca arkadan vurulmamak için Macaristan'a bir elçi göndererek barış teklif etmişti. Macar elçilik heyeti İstanbul'a geldiğinde onun Anadolu'da seferde olduğunu öğrenip arkasından gitmişti. Padişah ayrıca Memlükler'le de bir ittifak yapmıştı.

Uzun Hasan bu sırada müttefiklerinin faaliyetlerini ve yardım geldiğini haber alınca Osmanlılar'a karşı harekete geçti. Venedik elçisi Barbaro, Gorigos'tan 5 Haziran 1473'te Uzun Hasan'a yazdığı mektupla Venedik'in İstanbul'a saldırmaya hazır olduğunu bildirince Akkoyunlular büyük kutlamalar yapmışlardı. Venedik Senatosu, Haçlı donanmasının ikiye ayrılması ve müttefiklerden işaret alınır alınmaz Çanakale Boğazı'nın geçilmesi konusunu tartıştı. Başlangıçta reddedilen bu fikir daha sonra kabul edilerek Amiral Mocenigo'ya bu yönde tâlimat verildi. Ancak Kıbrıs Kralı Jacques Giacomo'nun ölümü yüzünden Mocenigo Kıbrıs'a gitti, böylece Venedik donanması büyük bir tehlike oluşturmamıştı. Venedik'in Uzun Hasan'a gönderdiği ateşli silâhlar da bir türlü Akkoyunlular'a ulaştırılamamıştı. Otlukbeli Savaşında Osmanlı top ve tüfekleri muharebenin kaderini tayin edecekti.

Bütün hazırlıklarını tamamlayan Fâtih Sultan Mehmed, İstanbul'un muhafazasına küçük oğlu Şehzade Cem'i tayin ettikten sonra Şevval 877'de (Mart 1473) Üsküdar'dan hareket etti. Padişah Yenişehir'e ulaştığında Rumeli Beylerbeyi Has Murad Paşa, Gelibolu üzerinden geçirdiği Rumeli kuvvetleriyle orduya iltihak etti. Şehzade Mustafa Bepazarı'nda, Şehzade Bayezid Kazova'da kendi birlikleri ile orduya katıldılar. Osmanlı ordusunun mevcudu 70.000 ile 100.000 arasındaydı. Osmanlılar'ın hazırlıkları devam ederken Uzun Hasan da ordusunu toplamıştı. Akkoyunlu ordusunun ana gücünü 40.000'i mızraklı ve zırhlı, 30.000'i diğer silâhlarla donanmış 70.000 kişilik süvari birlikleri oluşturuyordu.

Fâtih Sultan Mehmed, Sivas'a ulaşınca orduyu savaş nizamında ilerletmeye başladı. Buna göre merkezde önünde yeniçe-

riler, sağında ve solunda sipahilerle silâhdarlar olduğu halde padişah, sağ kolda emrinde Has Murad Paşa bulunan Şehzade Bayezid, sol kolda maiyetinde Anadolu Beylerbeyi Koca Dâvud Paşa'nın yer aldığı Şehzade Mustafa vardı. Has Murad Paşa öncülere kumanda etmekte, Dâvud Paşa ise hemen onun arkasında yer almaktaydı. Osmanlı ordusu bu şekilde kırk gün yol almasına rağmen Uzun Hasan ile karşılaşmadı. İstanbul'la düzenli haberleşme sağlanamadığı için Osmanlı başşehirine Akkoyunlular'ın galip geldiği rivayetleri ulaşmış, bunun üzerine Şehzade Cem kendi otoritesini kurma faaliyetlerine başlamıştı. Vezîriâzam Mahmud Paşa sefer yoluna yakın bir mahalde bulunan Uzun Hasan'a ait Şarkıkarahisar'ın (Şebinkarahisar) alınmasını tavsiye ettiyse de Fâtih bu teklifi reddederek ilerlemeyi sürdürdü. Bu arada zaman zaman iki tarafın öncü birlikleri arasında çatışmalar yaşandı. Niksar'da bir Akkoyunlu birliğinin taarruzuna uğrayan Osmanlı öncüleri bunları mağlûp etti. Ordu Koyulhisar ve Şebinkarahisar üzerinden Erzincan'a ulaştı. Turahan Bey oğlu Ömer Bey, Erzincan'da Uzun Hasan'ın 5000 kişilik bir kuvvetini yenilgiye uğrattı.

Osmanlı ordusu Tercan taraflarında Fırat'ı takip ederek doğuya doğru ilerlediği sırada Akkoyunlular karşı sahillerde ortaya çıktı. Buradaki Uzun Hasan kuvvetlerinin nehri geçmesini engellemek üzere Osmanlı ordugâhı Fırat'ın genişlediği bir kumsal alanda kuruldu. Has Murad Paşa ile Mahmud Paşa maiyetine bir kısım asker verilerek nehrin karşı tarafına geçirildi. Uzun Hasan'ın oğlu Uğurlu Mehmed Bey'in kumandasındaki Akkoyunlu birlikleri nehri geçen Osmanlı birliklerine saldırıp kısa bir çatışmadan sonra sahte bir geri çekilme yaptı. Mahmud Paşa bunun bir hile olduğunu anlayarak Has Murad Paşa'ya ileri gitmemesini emrettiyse de Has Murad Paşa, bazı kaynaklara göre maiyetindeki zaferin şerefini yalnızca Mahmud Paşa'ya bırakmaması yönündeki telkinleri, bazı kaynaklara göre de tecrübesizliği yüzünden onu dinlemeyip Akkoyunlular'ı takip etti. Dar bir geçide çekilen Has Murad Paşa'nın birlikleri burada 9 Rebîülevvel 878'de (4 Ağustos 1473) cereyan eden çarpışmada bozguna uğradı. Has Murad Paşa nehri geçmeye çalışırken boğuldu, Turahan Bey oğlu Ömer Bey, Aydınoğlu Hacı Bey, Molla Fenârî oğullarından Ahmed Çelebi gibi devlet ileri gelenleri Akkoyunlular'a esir düştü. Osmanlı birliklerinin kaybı 4000'i buldu.

Vezîriâzam Mahmud Paşa bu muharebeye müdahale etmeyerek geri çekildi. Bu ilk savaştaki başarısızlık Osmanlı tarafında büyük moral bozukluğuna yol açtı. Uzun Hasan ise Osmanlılar'a ilk darbeyi indirdikten sonra yine geri çekilerek ortadan kayboldu. Bunun üzerine Osmanlı ordusu Bayburt tarafına yönelerek altı gün boyunca bu yönde ilerledi. Bölgeyi iyi bilen Akkoyunlu birlikleri Osmanlı ordusunu takip ederek onları iyice yormak istiyordu. Osmanlı ordusu, 16 Rebîülevvel 878 (11 Ağustos 1473) Çarşamba günü Tercan civarında sarp bir yer olan Üçağızlı adlı mevkide ordugâh kurdu. Öğle vakti, Fırat havzasını Çoruh'tan ayıran Otlukbeli ismiyle anılan tepelerde Uzun Hasan'ın Gâvur İshak kumandasındaki birlikleri göründü. Dâvud Paşa ile Mahmud Paşa, Gâvur İshak'ın üzerine gönderildi. Otlukbeli tepelerini tutmuş olan Uzun Hasan böylece Osmanlılar'ı zor bir alanda savaşa mecbur tutmuştu.

Dâvud Paşa şiddetli bir hücumla Gâvur İshak'ın tepeden aşağı inip yolları kontrol altına almasını engelledi ve tepeye çıkıp savaş nizamı almayı başardı. Gâvur İshak geri çekilerek diğer Akkoyunlu birliklerine katıldı. Akkoyunlu ordusunun sağ kolunu kumanda eden Uzun Hasan'ın oğlu Kör Zeynel Mirza, Dâvud Paşa'nın üzerine saldırdı. Bu esnada Fâtih Sultan Mehmed'in kumandasındaki asıl ordu tepeye tırmanmaya başlamıştı. Dâvud Paşa'nın Anadolu askerleriyle birlikte Akkoyunlular'ı oyalaması sayesinde ilk olarak Şehzade Mustafa düzlüğe çıkıp Zeynel Mirza'ya saldırdı. İki ordu arasında şiddetli bir savaş başladı. Bir süre sonra Zeynel Mirza Osmanlı azebleri tarafından öldürüldü ve kesilen başı Mahmud Ağa tarafından Şehzade Mustafa'ya gönderildi. Böylece Akkoyunlu ordusunun sağ cenahı çöktü ve Şehzade Mustafa sol kol askeri ve diğer Osmanlı kuvvetleriyle Akkoyunlu ordusunun merkezini kumanda eden Uzun Hasan'ın üzerine yüklendi. Osmanlılar'ın ric'at etmesi halinde kaçanları imha etmek, Akkoyunlu ordusu zor duruma düşerse çevirme taktikleriyle onları arkadan vurmak üzere babasından emir alan ve Akkoyunlu ordusunun, sol kolunu idare eden Uğurlu Mehmed Mirza, Şehzade Bayezid'in tarruzu karşısında biraz geri çekildi. Bu kol da asıl savaşlar Şehzade Bayezid ile Mirza Mehmed Bakır arasında yaşandı. Uğurlu Mehmed, Osmanlılar'la kendi birlikleri arasındaki bir dereyi şiddetle müdafaa ederek Şehzade Bayezid'in bu tarafa geçmesine mani oldu. Akkoyunlu ordusunun

bozulmaya yüz tuttuğunu gören Fâtih Sultan Mehmed maiyetindeki yeniçerilerden bir kısmını daha savaş sahasına sürdü.

Uzun Hasan, artık mukavemetin mümkün olmadığını anlayarak kendisine çok benzeyen Alpagoğ Pîr Mehmed Bey'i yerine bırakıp hızla kaçtı. Osmanlılar, Uzun Hasan zannıyla Alpagoğ'u esir ettirirse de kısa bir süre sonra Uzun Hasan olmadığını ve onun kaçtığını anladılar. Akkoyunlu hükümdarının savaş meydanında kalan sancağı, davulu, mehterleri, cephanesi ve hazinesi Fâtih Sultan Mehmed'in huzuruna getirildi. Babasının kaçtığını ve kardeşinin maktul düştüğünü duyan Uğurlu Mehmed de savaş meydanından çekildi.

Angiolello sekiz saat süren bu muharebede Akkoyunlular'ın 10.000, Osmanlılar'ın yalnızca 1000 kişi kaybettiğini belirtir. Osmanlılar'ın galibiyetinde top ve tüfek üstünlüğünün büyük rolü olmuştur. Osmanlılar bu savaşa çok sayıda esir almışlardı. Bunların arasında Timur soyundan Mirza Mehmed Bakır, Mirza Zeynel, Mirza Muzaffer ile âlimlerden Kadı Mahmud Süreyyî, Uzun Hasan'ın nişancısı Hoca Seyyid Mehmed Münşî, imamı Hasankeyfli Kadı Ali de vardı. Esir alınan Türkmen askerlerinin çoğu öldürüldü. Ancak kaçan Akkoyunlu ordusu takip edilmedi. Savaş alanında iki veya üç gün daha kalan Fâtih Sultan Mehmed 28 Rebîülevvel'de (23 Ağustos) Bayburt'u alıp geriye döndü. Yolda Uzun Hasan'a ait olup Darap Bey tarafından müdafaa edilen Şarkıkarahisar Kalesi de ele geçirildi.

Otlukbeli Savaşı'nda elde edilen zafer, Timur mağlûbiyetinden sonra doğudan gelecek tehlike korkusu taşıyan Osmanlılar'a büyük bir moral kazandı. Bu muharebe klasik Türkmen ordularının Osmanlılar'ın ateşli silâhlarla mücehhez düzenli birlikleriyle artık baş edemeyeceğini ortaya koydu. Böylece Osmanlılar'ın Doğu Anadolu'ya ve ticaret güzergâhına hâkim olmalarının yolu açılırken Akkoyunlular bu yenilginin ardından kendilerini bir daha toparlayamadılar ve kısa bir süre sonra tarih sahnesinden çekildiler. Onların boşluğunu ise yeni bir dinî-siyasî oluşum haline gelen, Osmanlılar için daha önemli ve ciddi bir rakip olan Safevîler doldurmuştu.

BİBLİYOGRAFYA :

Âşıkpaşazâde, *Târih* (Atsız), s. I; L. Chalkokondyles, *Histoire générale des turcs*, Paris 1662, I, 250-252; J. Barbaro, *Anadolu'ya ve İran'a Seyahat* (trc. Tufan Gündüz), İstanbul 2005, tür.yer.; Tursun Bey, *Târih-i Ebû'l-Feth* (nşr. A. Mertol Tulum), İstanbul 1977, s. 150-168; Neşrî, *Cihan-nümâ* (Taeschner), I, 207-213; İbn Kemal, *Tevârih-i Âli-i Osmân*, VII, 316-370; Mîr Seyyid Ali b.

Muzaffer Meâlî, *Hünkârname: Tevârih-i Âli-i Osmân* (haz. Refet Yalçın Balata, doktora tezi, 1992), İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; Feridun Bey, *Münşeât*, I, 278-289; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II, 93-105; Barbara von Palombini, *Bündnisuerben Ausländischer Mächte um Persien, 1453-1600*, Wiesbaden 1968, s. 13-30; M. K. Setton, *The Papacy and the Levant (1204-1571)*, Philadelphia 1976, II, 222-223, 272, 311-321; Selahattin Tansel, *Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan Mehmed'in Siyasî ve Askerî Faaliyetleri*, Ankara 1985, s. 299-328; J. E. Woods, *Akkoyunlular* (trc. Sibel Özbudun), İstanbul 1993; Th. Stavrides, *The Sultan of Vezirs. The Life and Time of the Ottoman Grand Vezir Mahmud Pasha Angelovic*, Leiden 2001, s. 137-140, 175-180; Fr. Babinger, *Fatih Sultan Mehmed ve Zamanı* (trc. Dost Körpe), İstanbul 2003, s. 263-278; *Bir Yeniçerinin Hatıratı* (trc. Kemal Beydilli), İstanbul 2003, s. 73-78; N. Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi* (trc. Nilüfer Epeçli), İstanbul 2005, II, 144-145; *Uzun Hasan-Fatih Mücadelesi Döneminde Doğu'da Venedik Elçileri, Caterino Zeno ve Ambrogio Contarini'nin Seyahatnâmeleri* (trc. Tufan Gündüz), İstanbul 2006, tür.yer.; Necati Lugal - Adnan Erzi, "Fatih Sultan Mehmed'in Muh-telif Seferlerine Ait Fetihnameler", *İstanbul Enstitüsü Dergisi*, sy. 3, İstanbul 1957, s. 177-192; Reşit Rahmeti Arat, "Fatih Sultan Mehmed'in Yarlığı", *TM*, VI (1939), s. 286-322; Bekir Sıtkı Baykal, "Uzun Hasan'ın Osmanlılara Karşı Kat'i Mücadeleye Hazırlıkları ve Osmanlı-Akkoyunlu Harbinin Başlaması", *TTK Belleten*, XXI/82 (1957), s. 261-284; a.mlf., "Fatih Sultan Mehmed-Uzun Hasan Rekabetinde Trabzon Meselesi", *TAD*, II/2-3 (1966), s. 67-83; Şerafettin Turan, "Fatih Sultan Mehmed-Uzun Hasan Mücadelesi ve Venedik", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, III/4-5 (1967), s. 63-110; İlhan Erdem, "Akkoyunlu Kaynaklarına Göre Otlukbeli (Başkent) Savaşı", *AÜ Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi: OTAM*, sy. 4, Ankara 1993, s. 151-159; Halil İnalçık, "Mehmed II", *İA*, VII, 523-527.

ERHAN AFYONCU

OTMAN BABA

(ö. 883/1478)

Kalenderî şeyhi.

780 (1378-79) yılında doğdu. Hayatı hakkındaki bilgiler, halifelerinden Küçük Abdal'ın onun ölümünden beş yıl sonra kaleme aldığı *Vilâyetnâme-i Otman Baba* adlı esere dayanmaktadır. Birbirine benzeyen keramet hikâyelerini tekrar eden menâkıbnâmelerin dışında dönemin dinî-sosyal hayatına ışık tutan önemli bir kaynak olarak tanımlanan eseri (İnalçık, s. 129) yazma görevini kendisine bizzat Otman Baba'nın verdiğini söyleyen Küçük Abdal onun Anadolu'ya Timur ile birlikte geldiğini, halk arasında Otman Baba diye tanındığını, erenlerin ise ona Hüsam Şah dediklerini, Oğuz dili konuştuğunu, cüssesinin heybetli, nazarının himmetli olduğunu, sırrına kimsenin vâkıf olamayacağını